

Abakan Devlet Müzesi
Fotoğraf: İsmail Kahraman

Hakasya Özerk Türk Cumhuriyeti

Yazı: Prof. Dr. Orhan Gedikli
orhangedikli@hotmail.com
www.orhangedikli.net

Coğrafi Durum

Hakasya ile ilgili gezi yazımıza başlamadan önce bölge hakkında bazı genel bilgileri okuyucularım ile paylaşmak istiyorum.

Güney doğu Sibirya'da olan Hakasya Rusya Federasyonuna bağlı özerk bir Cumhuriyet'tir. Kuzeyden Rusya, güneydoğuda Tuva Özerk Türk Cumhuriyeti, kuzeydoğuda Krasnoyarsk Bölgesi, batıda Dağlık Altay Özerk Türk Cumhuriyeti ve Şor Türklerinin yaşadığı Kemerova Muhtar Bölgesi ile komşuluğu vardır. Hakasya'nın yüzölçümü 61.900 km² dir. Yenisey Irmağının yukarı kısmında ve geniş Minusinsk Havzasının batı yarısında yer alır. Başkenti Abakan şehridir.

Yenisey Nehri'nin bir kolu olan Abakan Irmağı bölgenin ortasından geçer. Irmak vadisinin etrafı Karagoş dağları, batı Sayan Dağları ile çevrilidir. Ülkede kurak ve sert karasal iklim egemendir. Bu nedenle alçak kesimler, bozkırlar ve ormanlık alanlarla kaplıdır. Ancak 1954'ten sonra özellikle bakir ve boş topraklarının çoğu tarıma açılmıştır. Dağlar çam, köknar ve ladin ağaçları ile kaplıdır.

Tarih

Hakaslar bir Türk boyu olup Güney Doğu Sibirya'da yaşamaktadırlar. 1900'li yılların başında Sovyetler Birliğine katılmış, 1930'da Özerk bölge statüsüne kavuşmuşlardır. Şamanizm inancına sahiptirler. Hakasların bilinen iki bin yılı aşan tarihleri onların bir Kırgız boyu olduğunu göstermektedir.

Tanrı Dağı Kırgızlarının dünyaca ünlü büyük destanları Manas'ta da bu tarihi olaydan bahsedilmektedir.

Manas Destanı'nın anlattığına göre Tanrı Dağı Kırgızları Yenisey bölgesinden bugünkü vatanları Kırgızistan'a Manas Han önderliğinde göç etmişlerdir. Sonraki yıllarda Tanrı Dağı Kırgız boylarının Müslümanlaşma ve yaşanan bölgeler arasındaki mesafenin uzak olması nedeniyle Yenisey Kırgızlarının ayrı bir kimlik benimsemesini ve Hakas adını kabullenmeleri sonucunu doğurmuştur.

Nüfus Yapısı

Hakasya'da nüfus yoğunluğu önceden Türklerden yana olmasına rağmen bugün maalesef uygulanan politikalar sonucu bölge nüfusunun yaklaşık % 80'ini Ruslar oluşturmaktadır. Toplam nüfusu 500 000 civarında olan Hakas Muhtar Bölgesinin ancak % 15-20'si Türk'tür.

1989 nüfus sayımına göre nüfusları 110.000 olan Hakaslar başlıca Krasnoyarsk Bölgesel yönetimine bağlı olan Hakas Muhtar Bölgesinde yaşamaktadırlar. Hakasların Kır-gız ve Sagay diye iki kolu bulunur. Bunlar dışında bu bölgede diğer Türk boylarından da yaşayanlar vardır.

Hakas Muhtar Bölgesinin idari merkezi ya da Başkenti Abakan'ın dışında, bir de Minusinsk kenti bulunmaktadır. Genel nüfusun yaklaşık 1/3'ü Abakan'da yaşamaktadır. Minusinsk şehri Abakan'a yarım saat uzaklıktadır.

Minusinsk Müzesi 1877 de kurulmuş ve daha sonra geliştirilmiş olup Güney Sibirya'nın en büyük müzelerinden birisidir. Bu müzede pek çok Yenisey Taş Yazıtları bulunmaktadır. İlk taş yazıt 1722 de bulunmuş ve buraya konulmuştur. Bundan sonra bu bölge kurganlarında (mezar) bulunan taş yazıtlar bu müzede toplanmıştır.

Ekonomik Yapı

Ekonomi temel olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bunun yanında kömür, demir, altın ve mermer madenciliğine ve kereste sanayine dayalı ekonomi dalları da gelişmiştir.

Hakaslarda köy evi

Tarım ürünlerinde buğday üretimi başı çekmektedir. Bunun yanında diğer tarım ürünleri ve Patates üretimi de iyi düzeydedir. Ayrıca bölgede Yenisey Irmağı üzerinde baraj ve hidroelektrik santralleri de bulunmaktadır. Bu bölgedeki hidroelektrik santrali Rusya'nın en büyük santralidir. Yani bölge kendine yetebilecek özelliklere sahiptir.

Dil ve Eğitim Durumu

Bugün Hakasya'da dil olarak Hakasça (Hakas Türkçesi) ve Rusça kullanılmaktadır. Hakaslar Çarlık döneminde zorla Kiril alfabesini kabul etmişlerdir. Sovyet Devriminden sonra Kiril alfabesini bırakıp Latin alfabesine geçmişler, ancak 1939'dan sonra yeniden Rus alfabesini kullanmak zorunda kalmışlardır. Hakasça Uygurca'ya benzerdir.

Bugün bir yazı diline sahip olan Hakasların dil ve edebiyat enstitüleri mevcuttur. Moğolca ve Çince öğelerin de rastlandığı Hakasça'nın sözcük dağarcığı daha çok Türkçenin ortak sözcüklerinden oluşur.

Hakas Alfabesinde Türkiye Alfabesine tamamen uyan pek çok harf de vardır. Hakaslar zengin bir halk edebiyatı geleneğine sahiptirler. Türkolog W. Radloff'un Hakas lehçesi edebiyatı ve etnografyasıyla ilgili geniş çalışmaları vardır. Hakasya'da anaokulundan tutunda ilk, orta ve yükseköğretim olarak ta bir üniversite bulunmaktadır.

Bu genel bilgilerden sonra gezimizle ilgili yazımıza başlayabiliriz.

Güney Sibirya Türklerine Yolculuk

Hakasya ve Tuva Özerk Türk Cumhuriyetlerini içinde bulundurun Güney Sibirya gezimiz için çok ciddi çalışmalar yaptık. Aslında gezimizin güzergahını belirlemek için bir yıl öncesinden itibaren çalışmalara başladık.

İlk planımızda bu üç bölge dışında Yakutistan, Altay ve Dağlık Altay Özerk Türk Cumhuriyetleri ile birlikte Novosibirsk bölgesi de vardı.

Yani Güney, orta ve kuzey doğu Sibirya bölgelerindeki özerk Türk Cumhuriyetlerini bir arada görmek için planlama yapmıştık. Bu seyahati Ejder Turizm ile gerçekleştirmek için görüşmelere başladık.

Daha önce buraları gören ve izlenimlerini kitaplaştıran Erdoğan Aslıyüce ağabeyimiz ve bölgeyi bilen diğer bazı arkadaşlar ile istişareler yaptık.

Gezimize Novosibirsk'ten başlayacak ve Yakuts'tan dönecek şekilde bir plan hazırladık.

Ancak Sibirya bölgesine girip halinde seyahat yapmanın zorlukları ile karşılaşmaya başladık. Öncelikle bu bölgeye çok fazla tur yapan turizm firması yok. Olanlar da iki üç firma ve belirli yerlere gidiyorlar. Bizim istediğimiz kültürel amaçlı bir seyahat olduğu için zorluk daha da artıyor. Bunun yanında bölgeye çok fazla turist gitmediği için turizmci olarak gelişmemiş.

Belki de gelişmesi çok istenmiyor. Ayrıca bölge Sibirya olması ve yazın az sürmesi nedeniyle gezinizi Temmuz ve Ağustos ayına rastlatmak zorundasınız. Çünkü hava muhalefeti de bir başka sorun olmaktadır. Bunlara ilaveten birde Rusya idaresindeki Özerk Türk Cumhuriyetlerine çok fazla turist gitmemesi de işe eklenince turizm firmaları için bu bölge cazip ve karlı olmaktan çıkıyor.

Yukardaki iki paragrafta izah ettiğim nedenlerden dolayı program hazırlamakta biz de çok zorlandık. Rus Hava Yolları dışında bölgeye düzenli sefer yapan başka hava yolu da yok. Karşımıza pek çok engel çıktı. Aylarca bunlarla uğraştık. Sonunda başta planladığımız seyahatimizi ikiye bölmek zorunda kaldık. Böylece Hakasya, Tuva ve Krasnoyarsk bölgesini içeren birinci kısmı yapmaya karar verdik ve 29 Ağustos 2013 Perşembe günü 12.30 da Rus Hava Yolları ile Moskova bağlantılı Hakasya Özerk Türk Cumhuriyetinin başkenti Abakan'a doğru Allah'tan hayırlısı diyerek yola çıktık. Karşımıza çıkabilecek her türlü

Dünyanın en ihtişamlı metrosu olan Moskova Metrosu (Yapım yılı 1936)

zorluğa katlanmaya ve oralaradaki Türk kardeşlerimizle kucaklaşmaya kararlıydık.

İstanbul'dan havalanan uçağımız 3 saatlik bir yolculuk sonunda Moskova havalimanına indi. Hakasya'nın başkenti Abakan'a gidecek uçağımız gece saat 03 gibi kalkacak ve ortalama 6 saat sonra Abakan havalimanına inecektik. Aradaki zamanı Moskova'yı görmek için bir fırsat olarak değerlendirdik.

Havalimanından Metroya atladık ve Moskova şehir merkezine gittik. 1936 yılında yapılan dünyanın en güzel Metrosu olan Moskova Metrosunu tekrar görme fırsatını yakalamış olduk.

Her Moskova Metrosunu gördüğümde neden bizde böyle güzel bir Metro yok diye üzülürüm. Çünkü bu Metronun her istasyonu adeta bir saray olarak inşa edilmiş.

Oradan Kızıl Meydana geçtik. Meydanı tekrar gezdik. Burada da üzerlerine gelin ve damatların bindiği Rus yarış atlarının gösterisini izledik.

Kızıl Meydanın trafiğe kapalı olan sokağında baştan sonu bir

tur attık. Gördüğümüz manzaranın Amerika ya da bir batı ülkelerindeki şehirlerden bir farkı yoktu.

Mağazaların hemen hepsi çok uluslu şirketlerini Moskova bayileri idi. Yani vahşi Kapitalizm bizler gibi Rusları da esir almıştı.

Lenin mezarından kalksa ve bugünkü manzarayı görse kahrından ya da yenilgi duygusundan tekrar tekrar ölürdü. Sanırım bugün de Kızıl Meydandaki mezarında kemikleri sızlıyordur. Bu duygular içinde Mc. Donalds'ta bir şeyler yedikten sonra Abakan'a gitmek üzere tekrar havalimanına döndük.

Kremlin Sarayı

Havalimanında işlemlerimizi yaptıktan sonra saat 04 sıralarında Moskova'dan Hakasya'nın başkenti

Abakan'a gitmek üzere havalandık. Yaklaşık 6 saatlik bir yolculuktan sonra Abakan havalimanına indik. Havadan gözlemlediğimiz kadarıyla yemyeşil ovaların ve ormanlık alanların içinde bir yer burası.

Uçaktan iki büyük nehrin Abakan kenarında birleştiğini görebiliyorsunuz.

Abakan havalimanının oldukça mütevazı ve bakımsız olduğu gözden kaçmıyor.

Moskova havalimanı ile burayı karşılaştırdığınızda arada dağlar kadar fark olduğunu görüyorsunuz. Adeta zaman tüneline ve bugünden 50 yıl geride hissediyor insan kendini. Özerk Türk Cumhuriyetleri adeta geri bırakılmışlar hissine kapılıyor insan.

Abakan Havaalanı

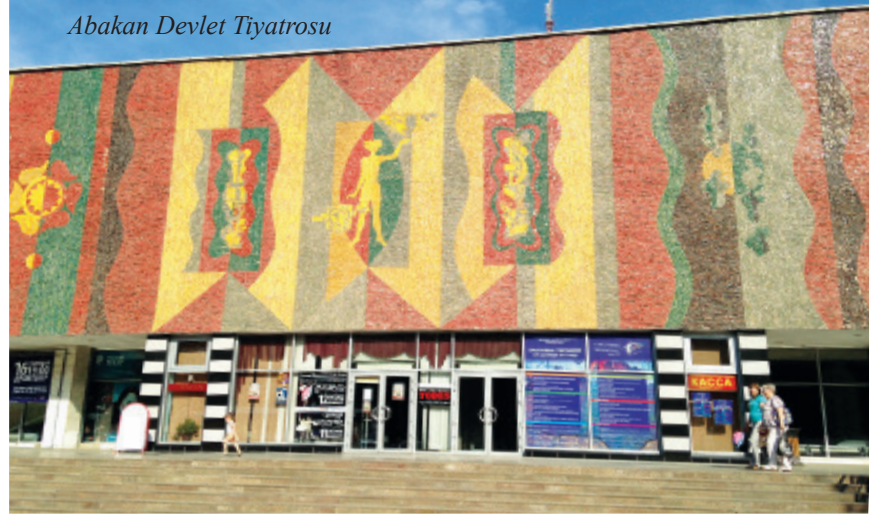
Hakasya havalimanına iner inmez sevincimizi kat kat artıran bir hadise de şu oluyor. İnsan tipi anında değişiyor ve özellikle Hakas Türkleri dış görünüşlerinden rahatlıkla tanınabiliyor. İnsanları görünce bunlar Rus ve bunlar da Hakas Türkü diyebiliyorsun.

Havaalanından itibaren Güney Sibirya'da Hakas Türkleri'nin vatanında yani bir Türk yurdunda olmak ve Türk kardeşlerimizi görmek, onlarla kucaklaşmak bizi hem sevindiriyor ve hem de duygulandırıyor.

Havalimanından doğrudan şehir merkezine gidiyor ve panoramik bir şehir turu yaparak otelimize geçiyoruz.

Otelimizin adı Abakan ve Puşkin caddesinde bulunuyor.

Zaten Abakan'ın iki önemli caddesi var. Bunlardan birine Ekim devrimini gerçekleştiren Lenin'in adı, diğerine ise meşhur Rus yazar Puşkin'in adı verilmiş.

Otelimiz küçük ve güzel bir tarihi bina. Odalarımıza yerleşiyor ve bir süre dinleniyoruz. Saat 16'da Abakan şehir gezisi yapacağız. Abakan'ın içinde bir cami yok. Bunun için otelde Cuma namazı kılmak için bir oda düzenlemek istesek te başaramıyoruz.

Bu sefer herkes kendi odasında öğle namazını eda ediyor. Dr. Sadık, Dr. Süreyya ve gazeteci İsmail Kahraman ile beraber otel etrafını dolaşırken bir ilk mektebin önünde folklor çalışması yapan öğrencileri çekiyoruz.

Daha sonra Taş Yazıt imitasyonlarının bulunduğu bir parkı ve yazıtları çekiyoruz. Parkta bir ağaca bez parçaları bağlanmış. Bu bir Şamanizm geleneğidir ve Anadolu'da da vardır. Bunları gördükten sonra daha büyük bir parka gidip orada öğle namazını kılıyor ve otelde gurbaya katılıyoruz.

Öğleden sonra Abakan'ı gezmek üzere otelden ayrılıyor. Önce otelimizin önündeki Puşkin caddesinden yürüyerek Özerk Yönetim Merkezinin bulunduğu Lenin Meydanına gidiyoruz. Yol üzerinde Devlet Tiyatrosu ve Ruslardan kalma binaları görüyoruz. Lenin Meydanında Başkanlık Sarayı'nın önünde ekibimizle birlikte resim çektiriyor ve akabinde binayı görüyoruz. Daha sonra hatıra olsun diye Lenin'in büstünü çekiyoruz. Çünkü bu heykel Abakan'daki tek Lenin heykeliymiş. Abakan'ın nüfusu yaklaşık

170.000 olduğu için çok kalabalık bir yer değil. Burası bir süre kalıp kafa dinlenecek güzel bir şehir, ancak bizim dinlenmeye vaktimiz yok. Hızlı seyir durumundayız.

Otobüse binip şehrin iki önemli caddesinden biri olan Puşkin caddesinde ilerliyor ve sonunda Puşkin

Parkı'nı görüyoruz. Oradan Lenin caddesine geçiyoruz. Lenin Caddesi Puşkin caddesinden daha yeni ve modern bir caddedir. Bu cadde üzerinde yeni blok apartmanlar, AVM'ler var.

Lenin Caddesini de gördükten sonra otobüsümüz Abakan Şehri'nin

Abakan şehir merkezi Arkeoloji Parkı

Başkent Abakan Şehri'nin Aşk Tepesinden görünüşü

en güzel görüldüğü yer olan Aşk Tepesine doğru yola çıkıyor. Şehri çıkarken Yenisey Nehri'nin bir kolu olan Abakan Irmağının üzerinden geçiyoruz.

Abakan Irmağı Başkent Abakan'ı ikiye bölüyor ve hemen şehrin bitişiğinde Yenisey Nehri ile birleşiyor.

Yenisey daha sonra büyüyerek kuzey Sibirya'ya doğru ilerliyor. İşte Abakan'ın en güzel temaşa edildiği, kışında kayak yapılan Aşk Tepesine doğru gidiyoruz. Abakan Irmağı kenarında arabadan nehrin resimlerini çekiyoruz. Tam o sırada bir gelin görüyoruz.

Onlarda aynen Anadolu'da olduğu gibi nehir kenarında resim çektiriyorlar. Yani adetler, gelenek ve görenekler bir.

Aşk Tepesine teleferikle de çıkılabiliyor ama teleferik sadece kışın kayak sezonunda çalışıyor. 10 dakika sonra tepeye çıkıyor ve arabadan iniyoruz. Geniş bir ovaya yani Abakan Irmağı vadisine kurulmuş yeşillikler içindeki Başkent Abakan'ı, kutlu su Yenisey Nehri'ni ve Abakan Irmağını Aşk Tepesinden doya doya izliyoruz. Arkamıza Abakan ve Yenisey'i alarak hatıra resimler çektiriyoruz. Moğolistan dağlarından başlayıp Sibirya'yı boydan boya geçen ve kuzey buz denizine dökülen kutlu su Yenisey Nehri dünyanın

en uzun ilk 5 nehri arasına giren bir akarsudur. Güney, orta ve Kuzey Sibirya'daki pek çok önemli şehrin ve başkentlerin ortasından geçerek ilerleyen nehir bölgenin can damarıdır. Ayrıca bu tepeye Aşk Tepesi denmesinin nedeni de özellikle aşıkların ve düğünlerde gelin ve damat'ın bu tepeye arkadaşları ile beraber gelerek resim çektirmeleri olduğunu söylüyor rehberimiz.

Rüya Bahçesinde ve Rüyalar Alemindeyiz

Aşk Tepesinden sonraki hedefimiz şehir merkezindeki Rüya Bahçesi oluyor. Rüya Bahçesine giderken yol üzerinde bir Kilise görüyor. Bu arada rehberimize Abakan'da Cami olup olmadığını soruyoruz. Az sayıda Müslüman olduğunu, ancak Cami olmadığını söylüyor. Aslında Hakas Türkleri içinde Hristiyan da oldukça az sayıdadır. Hristiyanların büyük çoğunluğu Ruslardır. Burada Türk Hükümeti ve Sivil Toplum Örgütlerine büyük görev düşmektedir. Başkent Abakan'a bir Cami ve İslam Kültür Merkezi rahatlıkla yapılabilir. Bu bir diplomasi olayıdır. Aynen Doğu Türkistan'da olduğu

gibi Sibirya bölgesindeki Özerk Türk Cumhuriyetlerinde İslam'ın yaygınlaşması bölgede Türklerin de daha fazla bilinçlenmesine neden olacaktır.

Rüya Bahçesi ile gezimize devam ediyoruz. Bahçe çok büyük değil ancak güzel düzenlenmiş bir yer. Değişik hayvan maketlerinden ibadethanelere, Eyfel Kulesinin maketinden değişik çiçeklere, Evcil hayvanlara kadar pek çok şey bir arada çok hoş ve görmeğe değer bir yer izlenimi edindim. Hepsi bir yana Rüya bahçesinde benim en çok ilgimi çeken Hakas Türkleri'nin eski köy yaşam stilini gösteren küçük köy evi oluyor. Köy evinin içinde sandalyeye oturarak resimler çektiriyoruz. Böyle güzel bir günlük gezi akabinde akşam yemeğini almak üzere yerel Hakas Türk yemeklerinin yapıldığı bir lokantaya gidiyoruz. Gazeteci İsmail Kahraman ile birlikte

Rüya bahçesinde Hakasya Köy evi

lokantanın girişinde Hakas Türkü kardeşlerimizle röportaj yapıyoruz.

Hakas Türk Mutfağı

Hakas Türklerinin yemeklerinin tadına bakmak için sabırsızlanıyoruz.

Lokantanın üst katında bizim için ayrılan kısımda çok güzel donatılmış bir masanın etrafına oturuyoruz. Öncelikle dikkatimi odanın duvarındaki resimler çekiyor. Odanın duvarları Taş Yazıt imitasyonları ile süslenmiş. Bu durumu Sibirya'da değişik bölgelerde görmek mümkündür. İster Özerk Türk Cumhuriyetleri olsun, ister diğer bölgelerdeki Türk kökenli işletmeciler olsun tarihlerine sahip çıkmaya çalışıyorlar. Bu çok hoş bir durumdur.

Akşam yemeği menüsünde erişte çorbası, salata, kerpiç kapta yapılmış sebzeli güveç (üzeri hamurla kapatılmış), üzümlü ve fıstıklı kek ve meyve vardı. Türk kahvesi ile yemek sona erdi. Kısaca Anadolu'nun herhangi bir ilindeki bir yemekten farkı yoktu yediğimiz yemeğin.

Abakan'da görmemiz gereken bir yer kaldı. Oda bizim ve Türk Ta-

nasıl oluyor düşüncesi ile sokaklara daldık. Bir süre gezdikten sonra şiddetli yağmur başladı. Aynen Karadeniz bölgesinde olduğu gibi yağmur bir türlü durmadı. Bizde gezimizi yarıda keserek otele döndük. Otel önünde Hakas Türkü olan bir kadın ve genç kızı ile yarım saat sohbet ettik. Kadın bizim konuşmalarımızdan ve bizde onun söylediklerinin yarıya yakını anlayabildik. Kısaca anlaşılabildik ve birbirimize kanımız kaynadı. Çünkü kökenimiz birdi ve Hakas Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında benzer çok kelimeler vardı.

rihi için son derece önem arz eden Milli Müze idi.

Abakan Milli Müzesi ve yine Güney Sibirya'nın en önemli ve en büyük müzesi olan Minusinsk Müzesi'ni de bir gün sabah Tuva'ya giderken görmeyi planladık. Yemekten sonra Dr. Sadık ve Dr. Süreyya Beyler ile beraber Abakan'da akşam

1 Eylül 2013 sabahı erken kalktık ve kahvaltı için otelin hemen karşısındaki lokantasına geçtik.

Kahvaltıda bir dilim ekmekten tutunda, bir bardak suya ve bir parça limona kadar her şey ücretlendirilmiş. Böylece israf sıfırlanmış. Ne kadar yemek istiyorsanız o kadar alıyorsunuz.

Kahvaltıda haşlanmış yumurta-dan omlete, zeytinden salataya peynir dışında bizde olan her şey vardı. Bazı şeyler ise bize hitap etmiyordu. Çünkü Hakasya'da Ruslar çoğunlukta idi.

Burada da aynen bir gün önce akşam yemeğini yediğimiz lokantada olduğu gibi duvarlar taş yazıt resimleri ile süslenmişti.

Bu duvarlar bize adeta, bu belde dün Türk Yurdu idi, bugün Türk Yurdu'dur ve yarında Türk Yurdu olacaktır demek istiyordu.

Aslında bunu olimpiyatlarda güreşte altın madalya alan Hakas sporcularda dünyaya haykırıyorlardı. Çünkü güreş Türk Ata sporu idi. Haliyle Türk kökenli olanlar güreşte iyi olacaktı.

Resimler çekip kahvaltımızı yaptıktan sonra Tuva'ya gitmek üzere yola koyulduk.

Üzeri hamurla kaplanmış Sebzeli Güveç

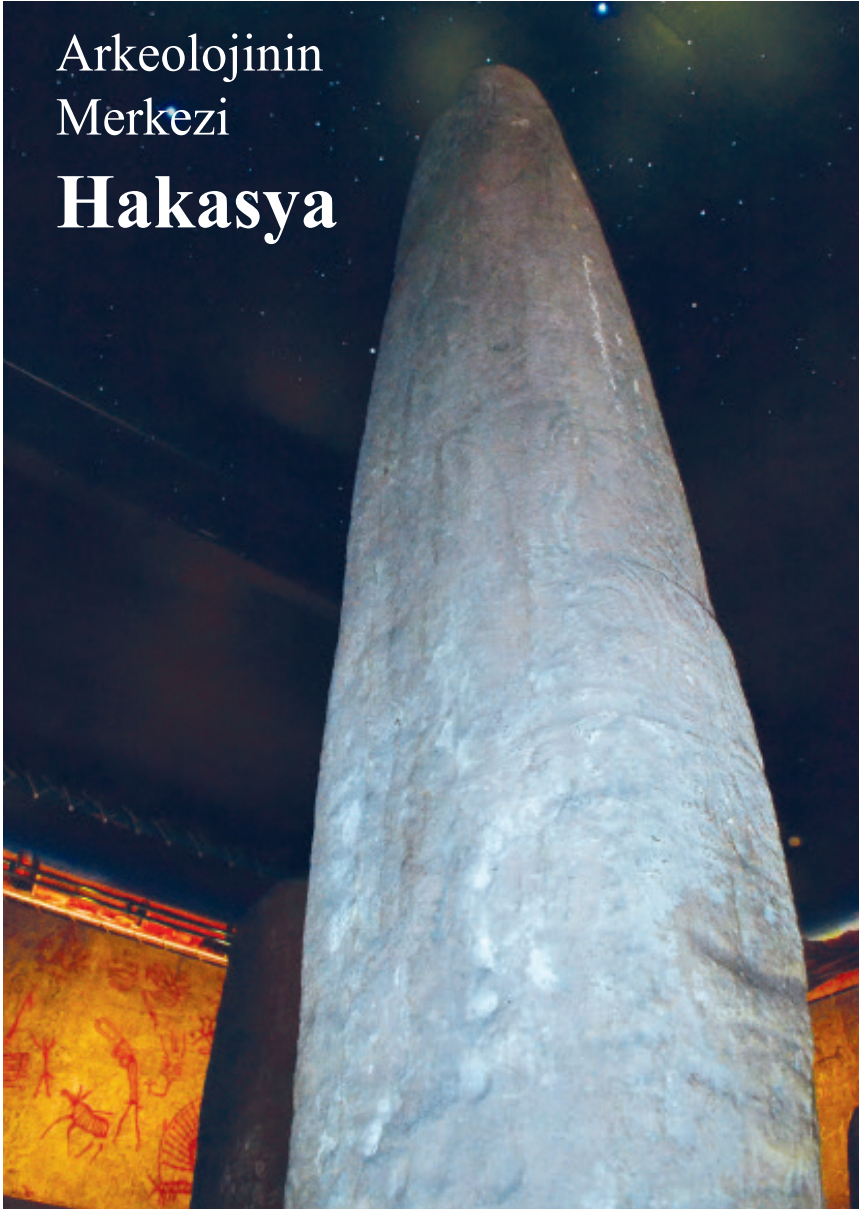

Abakan Türk Lokantası'nda ziyafet

Hakasya denince akla arkeoloji gelir. Bu her yerde görülebilir. Abakan Otel'i'nin lokanta kısmındaki duvar süslemelerinden bir kesit

Arkeolojinin Merkezi Hakasya

*Abakan Müzesi'nde 5,5 metre uzunluğundaki dünyadaki en büyük Bengü Taşı
Fotoğraf: İsmail Kahraman*

Hakasya denince akla Arkeoloji gelir. Çünkü binlerce yıldır Türk toprağı olan bu bölgelerde yapılan kazılarda 30.000'in üzerinde Bengü Taşı (Sonsuz Taş) bulunmuştur. Bu nedenle Hakasya dünyada Arkeolojinin merkezi olarak bilinir. Bu kazılarda bulunan eserlerin %90'dan fazlası Türk Tarihi ile ilgilidir ve bu tarih M.Ö. 19-20 bininci yıllara kadar gitmektedir. Bunu bize bu kazılarda bulunan Taş Yazıtlar göstermektedir. Bu nedenle Hakasya Muhtar Türk Cumhuriyetine gitmişken 30 binden fazla Taş Yazıtların en önemlilerinin bulunduğu Abakan ve Minusinsk Milli Müzelerini

görmeden geçmek olmazdı. Ancak müzelerin açık olmaması nedeniyle her iki müzeyi'de Tuva Türk Cumhuriyetinden dönerken ziyaret edebildik.

Tuva'dan dönerken önce Minusinks Müzesini ziyaret ettik. Bu müze aynı zamanda Sibiry'a'nın en büyük müzesidir. Müzede öncelikle Yenisey vadisinde bulunan Taş Yazıtları görüyoruz.

Dedelerimizin M.Ö. yıllarda özenle işlediği bu çeşitli taşları gördükçe farklı dünyalara gidiyor ve ne büyük geçmişe sahip bir millet olduğumuzu düşünüyoruz. Aynı zamanda Türk Milletinin bu gün-

Minusink Müzesi Gelin Sandıkları

kü sıkıntılı durumuna da üzülen ve bunu kolaylıkla aşabileceğimizi düşünüyoruz. Çünkü bu şanlı tarih bize adeta bunu öğütüyor.

Taş Yazıtlar bölümünden sonra bu verimli topraklarda yetiştirilen ve müzede sergilenen oldukça büyük organik domates sergisini görüyoruz.

*Minusink Müzesi'nde
Yenisey Vadisi'nde yetiştirilen
organik domates sergisi*

Burayı da gördükten sonra hemen her yazımda vurguladığım gibi ecdadımız bu toprakları sadece açlık ve yokluk yüzünden terk etmedi. Tarih yıllarca bu konuda bize yalan söyledi. Çünkü bu tarihi Türkler yapmış ancak yabancılar yazmıştı.

Doğruyu yazmak işlerine gelmiyordu. Doğruyu yazsalar ne diyeceklerdi.

Türkler İslam'dan önce Gök Tanrının, İslam dininin kabulü ile ise Yüce Allah'ın emrini yerine getirmek ve dünyayı feth ederek adaletle yönetmek için yaratılmış bir millettir mi diyeceklerdi. Bunun için dünyaya M.Ö. dokuz, M.S. ise 11 büyük fetih hareketi yapmışlardır diye ilave mi edeceklerdi. Tabii ki Türk dışı tarihçiler bu gerçeği diymeyecekleri için yalana sarılmışlar

Bering Boğazında bulunan taş yazıtlar / Abakan Müzesi

ve Türkler bu Türkistan topraklarını açlık ve kıtlıktan dolayı terk etmişler demişlerdir. Oysaki Hakasya bölgesi bunun doğru olmadığını dünyaya haykırıyor ama, dünya kör ve sağır duymuyor.

Çünkü Güney Sibirya'nın Hakasya bölgesinde kalan Kırgızlar da, bugünkü Kırgızistan'a Hakasya'dan göç eden Kırgızlar da hayatîyetlerini devam ettiriyorlar. Yani kimse açlıktan ölüp tarih sahnesinden silinmemiş.

Minusinsk Müzesinin üst katında ise Hakas Türkleri'nin geçmişini ve atalarını sembolize eden mumya insan figürleri, gelin sandıkları, bölgenin dini yapısını simgeleyen insan heykelleri, bu bölgede üretilen tahıl ve her türlü yiyeceklerin sergilendiği bölümleri gezdik. Bu bölümler bize iki gerçeği hatırlattı.

Birincisi Güney Sibirya tam bir tahıl ambarı gibiymiş. Sibirya deyince hepimizin aklına soğuk, kış ve yokluk geliyor.

Oysaki bildiğimiz gibi değilmiş. Güney bölgede kış 4-5 ay sürüyormuş. Yüzlerce kolu olan Yenisey Nehri buraya hayat veriyor ve

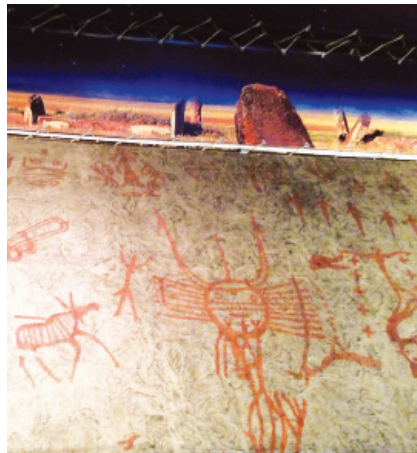
bölgede hemen her şey yetişiyor. Yukarıdaki düşüncelerimiz Kuzey Doğu Sibirya için doğru olabilir. Ama güney için kesinlikle doğru olmadığını bizzat gördük.

Minusinsk Müzesinde beni çok şaşırtan ikinci şey ise, Hakas Türkleri'nin atalarının mumya resimleri oldu. Bu resimlerin aynıları Abakan Müzesi'nde de var.

Bu bölge Türkleri'nin atalarının giysileri, törenleri, çaldıkları davulların görünümleri, başlarına taktıkları başlıkları, elbiselerinin üzerine taktıkları aksesuarlar ve hulusa her şeyleri

ile beraber ABD'deki yerliler ve Kızılderililer arasında ciddi benzerlikler var. Tipleri, kıyafetleri, eğlence şekilleri ve kısaca her şeyleri aynı gibi görülüyor.

O nedenle bunlar ya akraba topluluklar ya da aynı bölgede aynı dönemde yaşamış farklı topluluklardır. Bunun tarihçiler ve diğer bilim adamları tarafından araştırılması gereklidir. Bunun özellikle Türk bilim adamları tarafından yapılması gerekir. Yoksa ABD'yi bulan batılılar eğer onlar kendilerine benzese idi, yüzbinlerce Kızılderili ve yerliyi vahşice öldürmezlerdi.

Abakan Müzesi'nde duvar taş yazıt resimleri

Buradan doğrudan Abakan Müzesini görmeye gidiyoruz. Müzenin bahçesinde açık alanda sergilenen pek çok Taş Yazıt var. Bunlar imitasyon değil gerçek yazıtlar.

Müze sığmadıkları için dışarı konulmuş. Aslında içeri alınmaları gerekir. Çünkü bunlar Türk Tarihi için son derece önemlidir.

Müzenin içinde en ilginç yeri Taş Yazıtlar bölümü oluşturuyor. Bu Yenisey Yazıtları içinde iki tanesi var ki bunlar son derece önemliler. Bunlardan biri dünyadaki en yüksek Taş Yazıtın burada olması.

Bu Taş yazıt 5.30 metre boyunda ve bunlar Yenisey Vadisindeki kurganlarda bulunmuş.

Abakan Milli Müzesinde beni şaşırtan bir diğer şey Bering Boğazında bulunmuş Taş Yazıtlar oldu. Böyle bir durumla ilk kez karşılaşıyorum.

Bunlar da bize ecdadımızın sadece batıya doğru değil ve hem de doğuya doğru ilerlediğini ve Bering Boğazını geçerek Amerika'ya gittiğini gösteriyordu.

Bu böyle olmasa bu Taş Yazıtların Bering Boğazında ne işi vardı. Birileri mi oraya götürüp bunları koyacak. Demek ki ABD'nin asıl yerlileri Bering Boğazını geçerek oraya giden Sibirya Türk Boyları olabilir.

Ben gördüklerimi birleştirerek bunu ortaya atıyorum. Araştırmak ve gerçeği ortaya çıkarmak araştırmacılara düşüyor.

Abakan Müzesi'nden sonra Lenin caddesinde bir AVM'ye gidiyor ve biraz alışveriş yapıyoruz.

Oradan da Abakan Tren İstasyonuna geçiyor ve bizi Krasnoyarsk Şehri'ne götürecek olan Sibirya trenini beklemeye başlıyoruz.

Bu arada bir saatlik zamanımız olduğu için eski tren garını geziyor ve fotoğraflar çekiyoruz.

Abakan gezimiz burada sona eriyor. Ya kısmet tekrar gelmeye diyerek trene binip kuzey Sibirya'ya doğru yola koyuluyoruz.

* * *